

Erindringens glæder

Af Kirsten Bacher

Gennem et langt og spændende liv, fra han var 14 år til sin død som 77-årig, var min far¹ en fremtrædende stentøjskunstner på den Kongelige Porcelænsfabrik.

Min mor var en temperamentsfuld, farvestrålende og kulturvidebegærlig dame. Så kombinationen var perfekt. Ingen af dem var af jødisk afstamning.

Men – dengang inden den anden verdenskrig, havde de jødiske familier i København – og især de, der havde råd til denne ”hobby”, en ufattelig interesse for udøvende kunstnere, og omgang med dem. Det foregik som oftest i deres store og ufattelig smukke hjem. Og ved de bildende kunstneres udstillinger kunne man være sikker på deres bevågenhed og købelyst. Et af de jødiske hjem, jeg husker bedst fra min tidligste barndom, var dr. phil. Lis Jacobsens pragtfulde sommer-helårshus. Det var Skandinaviens største af sin art, og lå på Gl. Strandvej i Humlebæk, lige ud mod Øresund.

Der tilbragte vi mange strålende Sct. Hans aftener, da jeg var ganske lille pige – i årene lige inden krigen. Og det hed altid ”Tag dog den lille pige med. Små børn har godt af at se og opleve andre voksne mennesker, og så vænnes de til at huske!” Og barnet huskede, og husker stadig.

Det var dengang små piger var fint klædt på. Kjole med smocksyning og stor sløjfe bagpå og laksko. Og som de kunne neje – og sidde pænt til bords og holde bøtte, indtil de blev spurgt.

Lis Jacobsen var datter af Nationalbankdirektør Marcus Rubin og familien ejede dengang et af Københavns mest *in*-steder, nemlig det Salomon Da-

vidsenske hus, der lå på Fønnesbechs tidligere plads på Østergade. Det var simpelthen stedet, hvor Europas kejserlige og kongelige damer købte galanterivarer og pariserhatte. Forretningen blev ejet og bestyret af to gamle jødiske søstre med forlorne hængekrøller. Og når der så havde holdt kongelige kareter foran forretningen hele dagen, så vidste Københavns gadedrenge med usvigelig sikkerhed, at så snart den sidste karet var kørt, så åbnedes husets vinduer og så stak de to ”hængekrøller” hovederne ud og råbte med sylespidse gammeldame stemmer alle den tids værste ukvemsord og forbandelser ud over Strøget – til usigelig fryd for alle de forbipasserende.

Da jeg selv engang senere i livet fortalte modechefen hr. Krarup fra Fønnesbech historien, kunne han ikke lade være med at le. ”Åååh! den situation kender jeg da så godt fra mig selv. Når jeg har været virkelig velopdragen og superhøflig hele dagen, så kunne jeg faktisk bedst afreagere med et lidt upoleret sprog resten af dagen.” Så historien gentager sig.

Lis Jacobsen (1882-1961),² og livet i hendes hjem virkede altid som et sandt eventyr for mig, da jeg var barn. For der kom altid en lille invitation til Hellig Tre Kongers aften (det var vist hendes juleaften). Og så vidste man med usvigelig sikkerhed i sit spændte barnehjerte, at så vankede der altid utrolig og spændende smågaver, som oftest indkøbt i udlandet på en af hendes talrige rejser. Og da man blev større, var det spændende og oplysende særtryk der blev tilsendt én. For slet ikke at tale om, når hun selv i sin fantastiske, ligefrem fe-agtige fremtoning dukkede op til mine forældres selskaber. Så var der aldrig problemer med bordplanen. For det var altid

Lis Jacobsen. Hun sendte billedet med en hilsen til Kirsten Bacher.

selskabets mest elegante og velkonverserende herre, hun fik – og som fik æren. Hos os som oftest min fars livslange og nære ven, planteskoleejer, dr. honoris causa Svend Poulsen (af svenske beundrerinder kaldet Rosenkavaleren). Han forstod virkelig at påskønne sin livlige og sprudlende interessante borddame. Hun havde det smukkeste rent jødiske ansigt, omgivet af gnistrende, blåsort hår. Kronet af et smaragdgrønt diadem (absolut ikke ægte – hun simpelthen svælgede i overdådigt, fransk bijouteri). Selve aftenkjolen som oftest fra et af Paris' førende modehuse (i min barndom vistnok Lanvin) syet af grønt tyl med tilsvarende volanter af hestehår. Så helhedsindtrykket var fantastisk og fejende flot når hun sidst gjorde sin entre.

Men – det mest uforglemmelige var og blev hendes Sct. Hans aftener. Da jeg var enebarn, blev jeg altid inviteret med, for at se, høre og huske.

Og barnet har aldrig glemt de mennesker, der fyldes om det utroligt festlige bord med alt det skønne gamle sølv fra det Salomon Davidsenske hjem og de små brogede papegøjer, der vippede på kanten af vinglassene med bordkortene i næbbet. Under middagen fortalte ens mor én hviskende, hvem alle de mange mennesker var. Niels Bohr var man lidt bange for på grund af de buskede øjenbryn og alvorlige ansigt, men hans meget milde fru Margrete var til gengæld en type som børn forstod – kær og smilende.

Erik Moltke (runologen) der ikke var helt ”stueren”, hvad det så betød (fandt man ud af som voksen). Han og min far udarbejdede sammen et værk om de nordiske runer. Far tegnede og onkel Erik skrev på basis af sin enorme viden. Men, han måtte nu være noget meget specielt, for latteren bølgede altid omkring ham. Somme tider var der også en skik-kelse, som man næsten var lidt bange for ...

I dr. Lises gæstehus boede i en længere tid sprogforskeren Nils Møller. Han var sandelig noget helt for sig selv. Han gik ikke, han skred ned gennem den

fantastiske have, iført en hellang kjortel af gedeuld, vævet i et stykke (*ad modum Jesus*) med en hyrdestav i hånden. Dertil kom langt hvidt hår og stort skæg (højest usædvanligt dengang). Han sad og oversatte Vergils *Æneiden* fra oldgræsk til dansk og havde behov for fred til den svære opgave. Det fik han hos dr. Lis. Kærlig røgt og pleje under hendes gavmilde tag. Men sær, dét var han nu, for et barn!

Blandt gæsterne en sådan aften var der oftest professor Johannes Brøndsted, som altid talte om ”sine gyldne altre”. Det forstod man først bedre som stor pige, da man så dem inde i Nationalmuseet. Det var vist også ham, der havde hjemført en meget smuk bid af Kartagos ruiner, der prydede husets rosenhave.

Skuespilleren Holger Gabrielsen var hvert år den, der holdt båletalen og han sang også for til midsommervisen. Den helt specielle stemning, der var på Bjælkestuen en Sct. Hans aften, har jeg aldrig genfundet andre steder ... mon sligt eksisterer mere? Næppe!

Da den skrækkelige oktober 1943 med jødeforfølgelsen kom, ringede min far til vores jødiske venner og fortalte dem, at nu tog han op og åbnede en havestuedør i vores sommerhus, der ikke kunne ses fra vejen og fra de andre huse. Og så ville han kontakte de fiskere han kendte så godt.

Som sagt så gjort. Og vores to fastboende læger påtog sig uden tøven at ”berolige” nervøse, gamle damer og små forkælede børn. Fiskerne gik i de dage i fast rutefart frem og tilbage til Sverige. En af de mest populære blev snuppet ud for Råå på svenskekysten. Han kom et smut til Frøslev, men ikke videre. Værst gik det ud over Espergærdes elskede cykelsmed Eigil. Han kom i fængsel på Visborg³ og blev torteret – men røbede ikke noget.

Da Lis Jacobsen var vel ankommet til Stockholm, kom der et telegram: ”Hindbærrene vel ankommet – ganske vist lidt sent” – og så vidste vi besked.

Vores stockholmske familie var helt på det rene med at praktisk hjælp var nødvendig for de mennesker, der havde forladt deres hjem over hals og hoved. Der blev hjulpet med bopæl, tøj og kontakter til forlag, hospitaler etc. Og udviklet venskaber, der holdt til deres dages ende.

Hjemme boede vi om vinteren i København. Her var vores åndehul, Det Kongelige Haveselskabs Have, neden for Frederiksberg Slot. Et yndigt, fredfyldt sted. Som voksen har jeg altid kaldt den ”haven med de venlige spøgelser”.

Her kunne man ofte møde dem der var nogle af datidens originaler. For mit vedkommende tegneren Robert Storm Petersen og forfatteren Henri Nathansen. Begge de herrer erkendte deres særpræg. De havde store Holger Drachmann hatte og flagrende kunstnerslips. Og så sagde Storm altid: ”Henri, der har vi jo vores lille veninde med de blanke øjne og de blanke knapper” (det var matros-tøjet, som småbørn uvist af hvilken grund altid skulle have dengang).

”Skal du lille pige ha’ et bolsje?” Og så fremdrog han af sine dybe lommer en yndig lille sølvdåse, vistnok en gammel *tabatiere*, fyldt med ganske små, meget stærke og meget dejlige pebermynter i lyserødt, lilla, gult og grønt. De var drønstærke og meget dejlige og fås absolut ikke mere. Og så sagde man: ”Tak hr. Nathansen. Tak hr. Storm”, nejede fint, som man havde lært og løb af sted til de andre små veninder i den dejlige have. Jeg husker dog, at der i baggrunden for de to imponante herrer altid var en lille skruttet bror, og en meget vissen søster af højst ubestemmelig alder, for de holdt sig virkelig i baggrunden, når den for dem så geniale bror udfoldede sig ...

En af de mest pudsige, og ret usædvanlige jødiske traditioner bør næsten slutte denne lille mindestund.

I en af de gamle københavnske familier var jeg som barn tit inviteret. Midt på bordet i den hyggelige stue stod der en filigranopsats med en stor glasskål

indeni. Der hørte bittesmå russiske teglas med lige så små skeer til. Modellen mindede mest af alt om den tids populære visitkortskåle. Men det var det ikke – langtfra.

I de gode, gamle hjem tog man en stor syltekrukke, og en sukkertop. Toppen huggede man i småstykker og puttede dem i krukken. Og på en ganske bestemt dag plukkede man så små grønne valnødder, lige inden skallen blev hård. Dem lagde man så sammen med sukkeret i krukken, og så hældte man en hel flaske cognac over, rørte godt rundt og bandt den til. Så stod den i hele ti år og hvert år kom der en ny gang omrøring og en ny cognac på. Jo, dét var så sandelig en tid, hvor man var helt uforberedt på al verdens ondskab og grusomheder. Var der ikke valnødder et år, så bestilte man så fine sicilianske citroner. Og her skal historien så næsten ende. Man ikke helt. For jeg oplevede som barn at se opsatskålen fyldt med noget helt vidunderligt, bævredegyldent, geleagtigt syltetøj, der så helt eventyrligt ud. Men ak! Det her er ikke sundt for små børn. Og så fik man et par store gyldne altheabolsjer til trøst. Det lignede, men det var ikke dét spændende. Senere i livet så min mand og jeg tilsvarende opsatser i antikvitethandler i Spanien, Rusland og Grækenland. Mon de engang har indgået i det samme forjættende ritual i et jødisk hjem?

NOTER

¹ Nils Thorsson (f. 1898 i Skåne, d. 1975 i København). Han blev i 1912 ansat på fajancefabrikken *Alumina*, hvor han i mange år fremstillede fajancestel og kunstserier. Også på stentøjsområdet frembragte han bemærkelsesværdige resultater på grund af sit kunstneriske talent, og han betragtes som sin generations største fabrikskeramik og en værdig bærer af traditionen og lærdommen på *Alumina* og Den Kgl. Porcelænsfabrik. Nils Thorsson er repræsenteret på Kunsthistorisk museum, Nationalmuseum i Stockholm, Victoria & Albert Museum i London, Kong Gustav VI Adolfs samling i Stockholm og på museer i Trondheim, Göteborg, New York, Faenza m.m.

² En akademisk biografi over Lis Jacobsen kan læses på *Dansk Kvindebiografisk Leksikon* på internettet.

³ Visborg var navnet på en stor gul villa, som ligger lige før man drejer af til Helsingør før færgelejerne. Huset ligger lidt oppe på en høj og kælderens brugte nazisterne til torturceller.